

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 6 (2/98)

občanského sdružení

EXULANT

Vydalo občanské sdružení EXULANT se sídlem v Husově domě, Jungmannova 9, 111 21 Praha 1 - Nové Město, IČO 63110385, jako neprodejnou publikaci, určenou výhradně pro vnitřní potřebu sdružení.

Úvodem

druhého věstníku v roce 1998 (celkově již šestého) Vám, vážení přátelé, milí bratři a sestry, přinášíme zamýšlení nazvané

Boží šatník.

Podle biblického myšlení nemá oděv za účel pouze chránit a přikrývat (vskutku být nahý znamená být opuštěný od Boha), ale má rovněž člověka odkrývat, ve smyslu projevovat. Tento projev pak umožňuje především rozpoznat podle oděvu toho, kdo jej nosí. Dokonce má oděv toho, kdo jej nosí označovat natolik, že vybere-li si někdo oděv, který neodpovídá jeho stavu, je to považováno za klamání. To platí nejen pro oděvy andělů a kněží, ale i pro proroky, krále, bohaté, nemocné, vdovy, nevěstky apod. Dokladem toho, že oděv ukazuje, kdo je ten, který jej nosí, jsou známé oděvy. Ten, kdo dostane

nový oděv, stává se novým člověkem.

Oděv však o člověku neprozrazuje jen to, kým je, ale odhaluje také to, co člověk dělá nebo v jakém je duševním stavu. Jako příklad lze uvést třeba oděvy svatební nebo smuteční. Vzái si jiný (oproti dosavadnímu stavu) oděv pak může být znamením změny mnohem hlubší, změny, která se dotýká přímo osoby toho, kdo je svlečen a potom znovu oblečen. Jednota mezi oděvem a osobou, která jej nosí, se projevuje také skutečností, tak často dosvědčenou, že pro úplné očistění je nutno také vyprat své šaty nebo i skutečnosti, že znečistit svůj oděv znamená znečistit sebe samotného.

Slovesa svleci (starý oděv) a obléci (nový oděv) jsou v biblí spojována s vyvolením, křtem, povoláním, spásou a křesťanským životem. Aby člověk mohl zůstat v Boží přítomnosti, je třeba, aby od svého Otce obdržel nový oděv,

oděv spásy, tak jako marmotratný syn dostal to "nejkrásnější roucho". Mít bílé roucho vyvolených znamená být obnoven v celé své bytosti, být jistým způsobem znovu stvořen. Na některých místech bible se pak obrazně píše, že takovým novým oděvem je Ježíš Kristus.

Co takový "Boží šatník" obsahuje, uvádí apoštol Pavel třeba ve známém oddíle o plémě odění (Zbrojí) Boží. Křesťan je přirovnán k připravenému ozbrojenci své doby a má být opásán kolem beder pravdou, obněn pancířem spravedlnosti, obut k pohotovému službě evangelia pokoje a vždy "sát" se šířím víry. Přijmout má rovněž pilbu spasení a meč Ducha, kterým je slovo Boží.

Na jiném místě pak apoštol vyzývá křesťany, aby jako vyvolení Boží, svaří a mluvovali, oblékli milosrdný soucit, dobrotu, skromnost, pokoru a trpělivost. Křesťané se mají navzájem snašet, odpouštět si, má-li kdo něco proti druhému. Jako Pán odpustil nám, máme odpouštět i my. Především pak máme mít lásku, která všechno spojuje k dokonalosti.

Patrně by oděv z Božho šatníku, tak jak je popisován, nezvítězil na žádné módní přehlídce. Je-li však člověk obrátěn takto oblečen, nalezi v životě to podstatné a základní. Rada událostí naší minulosti a mnoho jevti současných jako by ukazovaly, že Boží odění vyšlo z módy. To se přece teď už nenosí, teď je na řadě tvrdost a razance,

případně vždy připravený kabát k převlečení. Je to však pohled velice povrchní, který nemá perspektivu a který vede pouze k rozmnožování zla. Naopak mezi to nejdůležitější, co jako odkaz i do dnešní doby evangeličtí exulanti přinášejí, je, že právě oděv z Božho šatníku je ten pravý.

Karel Matějka

Několik poznámek k naší činnosti a záležitostem

Sdružení EXULANT má za období své činnosti stále "několik dluhů". Mezi největší patří bližší zaměření na pobělohorský exil do oblasti tzv. Předního Slezska (Husinec, Tábor, Střelnoska, Poděbrady apod.). Původně jsme tento dluh chtěli radikálněji odstranit již letos, ale zřejmě to vyjde až na rok příští, kdy právě tomuto tématu budeme věnovat konferenci a rovněž připravíme i zájezd. Chceme si společným setkáním v západních Cechách připomenout 250. výročí založení Husince a Tábora. Letos jsme se nakonec rozhodli (proti původní informaci o záti a Mariánských Lázních) uskutečnit naši konferenci 22. srpna 1998 v Záběhu na Mor. a připomenout 75. výročí návratu tzv. první vlny. Setkáním na severní Moravě ovšem rovněž splácíme jeden z našich dluhů.

Hlavní pozornost v tomto věstníku je proto věnována naší konferenci, svolání valné hromady (stejně místo a stejný termín jako konference) a oznámení zájezdu

do Zelova.

V návaznosti na naše projekty, se rovněž věnujeme shromažďováním vzpomínek a na návrat a první období života v nové vlasti. Nejprve však přinášíme

Několik autentických postřehů k návštěvě pana prezidenta Václava Havla v Zelově.

Jak zřejmě všichni "exulanti" stáčí s potěšením zaznamenat, navštívil ve středu 11. března 1998 český prezident Václav Havel při své státní návštěvě v Polsku i "náš" Zelov, místo, které patřilo k nejvýznamnějším útočiskům českých a moravských pobělohorských evangelických exulantů. Zelov pro tuto návštěvu nebyl vybrán náhodně, protože i nyní se v Zelově a jeho okolí jedná o nejpčetnější českou komunitu v Polsku. Návštěva prezidenta byla událostí vsuknutu jedinečnou, a to nejen pro českou komunitu a místní, dříve snad výhradně český, evangelický reformovaný sbor, ale i pro celé město a jeho široké okolí. Podle tisku a dalších sdělovacích prostředků to vypadalo, jakoby se teprve nyní v Polsku i u nás v České republice dozvídali, proč zrovna Zelov a kde vlastně vůbec je. Svědčí o tom třeba názvy článků z polského tisku: České kluzky všichni znají, České knedlíky..., Zelov neboli Česká výspa, Havličku, my na tebe čekáme, Krosna pana

Pospíšila, Vašku a Dášo ahoj, Stejná země pro všechny, Potomci Českých bratří, Prezident v českém hnězdě, "Zde v Pánu odpočívá" apod.

Vlastní návštěva začala krátce před jedenáctou hodinou, kdy pan prezident se svou manželkou Dagmar a početným doprovodem přijeli z letiště v Lasku na vládkami vyzdobené a lidmi přeplněné zelovské náměstí. Zde byli přivítáni starostou Zelova a vojvodou z Piotrkowa. I přes nadšený ohlas a velice přátelské přijetí mezi obyvateli města se zde hosté příliš nezdrželi. Hned po přivítání spěchali k budově, na které je umístěna dvoujazyčná tabulka, která informuje o tom, že Češi našli od roku 1802 v Zelově na dlouhé období svůj nový domov. Tabulka byla pěkně vyleštěná a její okolí bylo čestivě vybiřeno. Pan prezident k mí položil věnec ozdobený českou trikolorou se svým jménem a funkcí. Pak už se jen podepsal do městské kroniky a celá kolona, tvořená početnou policií a ochranou i řadou aut se zástupci sdělovacích prostředků, odjela na hlavní místo své návštěvy, k "českému" evangelickému kostelu. Také zde bylo již vše připraveno. Před kostelem přivítal pana prezidenta br. farář Miroslav Jelínek (mylně o něm některé naše noviny napsaly, že neumí česky) a pak při táhlem zpěvu české sborové písně vešla celá pěkně seřazená delegace do kostela. Kostel byl naprosto beznáctné "vyprodán", včetně míst k stání.

3

Přítomní byli zástupci místní ekumény, sjeli se i "zelováci" z různých míst v Polsku, nechyběl ani br. biskup Z. Tranda. Velká účast se ovšem čekala, dokonce byly vydány vstupenky a tomu odpovídala i bezpečnostní opatření. Kruhla byla pro jistotu podepřena, závěsy lustrů byly zpevněny, naopak závěs věžního zvonu patrně zcela v pořádku nebyl a tak se tenkrát nezvonilo.

Ve svém krátkém projevu pak br. farář M. Jelínek zmínil evangelickou historii Zelova a nyníjší "rozpýlení" zelováků prakticky po celém světě, byť nejvíce jich žije v České republice a v Polsku. Historický odkaz Zelova shrnul do tří hlavních okruhů:

- svoboda víry a svědomí, pro kterou evangelici v době protireformace z českého území odcházeli a kterou v Zelově nacházeli,
- tolerance, ve které v Zelově vedle sebe bez větší nesnášenlivosti přišli jednodlivých vyznání žili (kromě nyní většinových katolíků zde žili i židé, baptisté, evangelíci a.v. a pravoslavní Rusové),
- otevřenost, se kterou Zelov nyní udržuje styky se svými bývalými obyvateli a jejich potomky, včetně napojení na evropské struktury. Např. výstavba nového sborového domu byla na základě velice dobré přijatého projektu (otevřený dům) podporována i evropským progra-

4

mem PHARE. Ve sborovém domě nyní pracuje škola, pečovatelská služba, jsou zde pořádány i letní jazykové kurzy apod. Sbor v Zelově nechce být pouze konzumentem pomoci zvenčí, ale hlavně místem pomoci pro všechny potřebné.

Pozornou myšlenkou bylo i to, že Zelov v takto pojetém obecním smyslu může navazovat na svou minulost, ať je za ní potřeba dělat nějakou tlustou čáru. Konkrétním dokladem toho je i budované muzeum pobělohorského evangelického exulu, spolupráce sboru protireformních nevládních organizací (v České republice např. s naším občanským sdružením EXULANT) i vydaná finanční podpora Ministerstva zahraničních věcí ČR při rozsáhlých úpravách kostela a zejména vybudování zmíněného muzea.

Pan prezident ve svém pozdravu vyslovil obdiv nad tím, že česká komunita si po staletí udržela svoji víru, jazyk a tradice. Život české menšiny v Polsku označil za dobrý příklad pro náš připravovaný vstup do Evropy, protože ukazuje, že nikdo nemusí přijít o své tradice a jazyk, pokud se je snaží udržet. Závěrem pak sdělil, že nabídnutou záštitu nad budovaným exulantským muzeem s potěšením přijímá.

Při vycházení z kostela, opět za zpěvu české písně, byla v předšní chvílka k tomu, aby se pan prezident seznámil u

připravené výstavky s historií kostela, probíhajícími opravami a s plány budovaného muzea. Muzeum, umístěné v podkroví kostela, bude otevřeno v r. 2002, tj. k 200. výročí příchodu českých exulantů. V předání se pan prezident i jeho manželka podpsali do sborové kroniky a byli jim představeni ti, kdo se na výstavbě i obsahu muzea podílejí. Velkou zásluhu na příznivém průběhu prací mají i český velvyslanec v Polsku a paní konzulka.

Cesta do sborového domu měla zastávku u památného Husova kamene, který čeští exulanti postavili v roce 1915. Zde sestra farářová V. Jelínková zazpívala tři sloky písně A. Adolfa Modlitba za český národ, u nás známé pod jménem O svatý Bože, slyš naše hlasy.

Ve sborovém domě byla paní Dagmar Havlovou slavnostně odhalena ustavující deska a pojmenována místní školka, která nyní nese jméno Jana Amose Komenského. I o jeho díle zde byla malá výstavka, kterou připravil ředitel muzea J. A. K. z Přerova. Děti zazpívaly několik písní a přednesly básničky, paní prezidentová jim předala české knihy a drobné dárky, pan prezident se milé usmíval.

Na závěr návštěvy byla při krátkém pochoštění i příležitost k několika osobním setkáním s panem prezidentem. Tradičně se nejvíce zaměřila na podpisy jeho knih, at už vydaných v ČR nebo v Polsku.

Krátce po půl jedné odjela

prezidentská kolona do Lodže. Nečekané bylo množství lidí, kteří po celou dobu pobytu prezidenta Havla v kostele a sborovém domě čekali na chodících (většinou nově vydíláných), aby se s ním alespoň takto mohli pozdravit. Tradiční zelovské třeť jsou totiž i nyní vždy ve středu, možná i proto se shromažďilo více lidí, než asi v Zelově běžně žije.

Prezidentská návštěva exulantského Zelova má velký význam nejen pro českou komunitu, ale i pro prohlubující se česko-polské vztahy. Vše probíhalo ve velmi přátelské atmosféře a i když na to nejsou evangelické kostely nijak zvyklé, zvládl se bez větších potíží i požadavky prezidentovy ochranky i nebyvaly nápor sdělovacích prostředků, které u všeho chtějí být první a na okoli se příliš neohlížejí.

Z těch, kteří po odjezdu pana prezidenta, zůstali ve sborovém domě, jako by spadlo určité napětí a tak celý den byl zakončen příjemnými rozhovory, konzumací zbylých, ochrankou pečlivě předem "prověřených", potravin, poděkováním všem spolupracovníkům a dobrou pohodu.

Při prezidentské návštěvě bylo pořízeno mnoho fotografií a záznamů. Také byly zelovským sborem shromažďovány a vydány ohlasy z domácího i zahraničního tisku. Jeden souborný výstisk máme a vezmeme ho s sebou spolu s fotografiemi na konferenci do Zábřeha na Mor.

Karel a Jan Matějkoví

Zájezd do Zelova

Jak jsme již stručně uvedli v minulém věstníku, připomíná si sbor v Zelově letos hned několik výročí, mj. i 195. výročí založení tehdy plně českého sboru. Sbor si toto výročí připomene na slavnosti připravené na neděli 6. září 1998. Kázat bude synodní senior CCE br. Pavel Smetana. Na základě pozvání ze Zelova připravíme společný zájezd. Jeho organizace se velice ochotně ujali černoštinští, zejména br. Jiří Marván, kazatel sboru CCE. Pokud máte zájem se do Zelova podívat, přihlaste se do 10.7. 1998 na adresu: Farní sbor CCE, Husova 249, 349 58 Černošín. Předpokládáme, že pojedí jeden autobus s odjezdem z Plzně v pátek 4.9. dopoledne. Trasu autobusu se pokusíme zvolit tak, aby účastníci zájezdu mohli na několika místech přistoupit. V přihlášce proto nezapomeňte uvést svou přesnou adresu, z kterého místa byste mohli nastoupit (předběžně se nepočítá s cestou přes Moravu), zda budete mít ubytování zajištěno v Zelově u svých příbuzných či známých nebo potřebujete, aby vám ubytování poskytl zelovský sbor a konečně, zda dáváte přednost návratu v neděli 6. září pozdě večer resp. v noci nebo byste raději odjížděli ze Zelova až v pondělí 7.9.98 ráno. Zájezd se uskuteční, pokud bude dostatečný počet zájemců. Každý přihlášený obdrží včas odpověď. Předběžná cena za dopravu je při zaplněním autobusu odhadnuta na 700,- Kč.

Vzpomínky na příjezd potomků českých exulantů ze Zelova do Zábřeha na Moravě 1.1.1923.

Nyní uvádíme obsáhlejší výňatky ze studie, kterou před 25 lety, tedy k 50. výročí příjezdu potomků exulantů do Zábřeha, připravil, jako výtah z řady významných pramenů, br. farář Jan Trusina.

Češi v Zelově (po roce 1803) byli svobodnou obcí. Neměli nad sebou žádnou panskou vrchnost, nebyli tedy povinni robotou. Volili si svobodně rychtáře, starší sboru i faráře. Jako majitel veškerých pozemků byla zapsána Obec Českých bratří. Orná půda byla rozdělena na stejné díly. Dílů bylo 149, jen tři rodiny měly po dvou dílech. Pastviny, les, rašelinisté, dobývání jílů a pálení cihel byly ve společném vlastnictví. Zelovští pak zakládali v okolí další osady: Požděnce, Ignácov, Josefátov, Zelůvek. Hlavním zdrojem obživy bylo tkalcovství. Zpracovávala se převážně bavlna, což bylo kolem roku 1800 na polském venkově úplnou novinkou. V Zelově bylo asi 1200 ručních tkalcovských stavit, za kterými pracovali převážně muži. Ženy a děti obstarávaly soukání a domácnosti. Zelovští měli odpor k podnikání, to přetechávali místním Zidům. Historik Martuszewski vyslovuje domněnku, že nebyl tohoto odporu k obchodu, mohl být Zelov dnes významnějším městem než Lodž. Na stole v domácnosti

leželo Písmo svaté a kanconály. Nebylo proto běžné stolu používat jako místa, kde se podávaly pokrmý. K tomuto účelu byla určena širší, asi tři čtvrti metru vysoká lavice, k níž rodina zasedala na stoličkách po obou stranách. V roce 1858 měl Zelov na 1.000 obyvatel, r.1918 na 6.000.

V povedomí lidí se zachovaly a byly pěstovány vzpomínky na opuštěnou a do r.1908 mýkým neviděnou starou vlast. Právě sbor a církve měly velký význam pro zachování národní odlišnosti zelovských Cechů. K tomu je potřeba připomenout, že touha po vlasti byla zároven i touhou po více otci a obsahovala v sobě velmi silný prvek náboženský. V představách prostých lidí ze Zelova v době před reparačací "Polák" znamenalo totiž co katolík. A "Čech", to byl přirozeně evangelík, Český bratr. Pokud jde o náboženskou stránku, zůstávali podle svého přesvědčení věrní více otci, duchovním odkazu Husa a Komenského. Je ovšem pravda, že všechna místa jejich pobytu a zvláště církve, ke kterým se během svého putování museli připojit, zanechaly stopy i na obsahu jejich víry. Je to zejména jejich pietismus z dob jejich pobytu v Pruském Slezsku (před příchodem do Zelova). K tomu později přistoupily i další náboženské proudy 19. století, které vedly v Zelově k vytvoření svobodně reformované církve i sboru baptistů. Také je potřeba říci, že tato česká evangelická osada, obklopená cizím mořem,

nebyla od českého zázemí izolována úplně. Jako faráře a učitele žádali zásadně Cechy, ne vždy je však mohli mít. Pevné spojení bylo navázáno již před válkou, zvláště za faráře Bohumila Radechovského, který pracoval v Zelově v letech 1909 až 1919. Také Česká misijní jednota vysílala ke skupinám evangelického nábožensví delegáty, kteří exulanti navštěvovali. V této souvislosti sluší připomenout i práci českého knihkupectví "Komenský" v Lodži, které bylo zřízeno péčí tamního sboru svobodně reformované církve. Zde se prodávaly české náboženské i jiné knížky, vydané v Cechách i v Polsku. Pracovalo tu i několik kolportérů.

Obnovení Československého státu a nová doba vyvolaly v těchto diasporních zbytcích českého národa radostné potvrzení protoctví Jana Amosa Komenského o návratu vlády do rukou českého národa a český sbor hned ve svém pozdravu první československé vládě vyzdvíhl tuto okolnost. V té době byl farář Radechovský přinucen vrátit se do Cech a bylo mu tak umožněno věnovat oláze návratu českých exulantů náležitou péči, jak toho celá věc vyžadovala a zasluhovala. Podarilo se usilovnou prací získati zájem nejen u českobratrských evangelíků, ale i v širší veřejnosti všech vrstev národa. Celá akce jevila se mnoha lidem jako samozřejmá, i když ne snadná. Bláhá hora měla být odčiněna, všichni, kdo byly tehdy pro své přesvědčení ze země vypuzeni, měli se vrátit do

Českokobratrská církve evangelická, Bratrská jednota baptistů a
Občanské sdružení EXULANT

Vás všechny srdečně zvou na

K O N F E R E N C I,

kerou společně pořádají pro připomenutí 75. výročí návratu 1. části potomků pobělohorských evangelických exulantů a jejich života ve staronové vlasti. Konference se uskuteční ve sboru Českokobratrské církve evangelické v Z A B Ř E H U na Moravě, a to

v sobotu 22. srpna 1998.

Dopolední program začíná v 9.30 hod. a bude obsahovat úvodní bohoslužby, které povede br. senior Jaroslav Ondra, farář sboru ČCE v Zábřehu na Mor., přednášku PhDr. Edity Štěrňkové "Tolerance a intolerance českých exulantů v 18. století", sborový zpěv, vzpomínky účastníků návratu, pozdravy hostů a pod.

V polední přestávce (od 12,00) určené pro rozhovory, setkání a občerstvení se uskuteční i krátká valná hromada sdružení EXULANT.

Do odpoledního programu, který začne ve 13,30 hod. je zařazena přednáška Ing. A. Drbala "Čeští evangelíci na Ukrajině", příspěvky ze sborů, písně a vzpomínky. Závěrečné bohoslužby povede br. Dobroslav Stehlík, předseda BJB. Ukončení programu předpokládáme do 16 hod.

Oběd v rámci polední přestávky bude probíhat obdobně jako při našich sjezdech v Praze. Vezměte si prosíme, jídlo s sebou a počítejte s tím, že bude připraven čaj a káva.

Pokud potřebujete zajistit ubytování (buď z pátku na sobotu nebo ze soboty na neděli) můžete se do 10.8.98 přihlásit na adresu sboru ČCE v Zábřehu na Moravě, U vodárny 2, 789 01 Zábřeh na Moravě. V případě větší potřeby pomůže s ubytováním i sbor BJB ve Vítkovicích.

Těšíme se na Vás všechny.

Výbor občanského sdružení EXULIANT svolává

3. VALNOU HROMADU (výroční shromáždění),

kteřá se uskuteční v sobotu 22. srpna 1998 ve sboru ČCE v Zábřehu na Moravě (U vodárny 2) od 12,30 do 13,15 hod s tímto programem:

1. Ustavení valné hromady (prezence, volby zapisovatele a ověřovatele zápisu).
2. Zpráva o činnosti sdružení za uplynulé období.
3. Zpráva o hospodaření sdružení.
4. Zpráva revizní komise.
5. Informace o připravovaných akcích sdružení.
6. Volby výboru sdružení a předsedy sdružení.
7. Volby revizní komise.
8. Diskuse, návrhy.
9. Usnesení valné hromady.

Vítáme všechny, kterým to místo konání a termín jednání umožňují.

Podle stanov je valná hromada nejvyšším orgánem sdružení a je usnášení schopná za jakéhokoli počtu přítomných. Je však možné, abyste písemně zmocnili jiné členy k zastupování při jednání valné hromady. Nejdůležitějším bodem jednání bude volba nového výboru sdružení (výbor má šest členů a dva náhradníky), předsedy sdružení a dvoučlenné revizní komise na další dvouleté období. Přemýšlejte o vhodných kandidátech pro tyto funkce. Rovněž si můžete připravit podněty pro další činnost sdružení (zájazy, vydání knihy nebo vzpomínek, obsah informáčních věšničky apod.).

Do sboru ČCE v Zábřehu na Moravě se z nádraží ČD dostanete nejlépe pěšky, a to směřem do města. Hned za mostem zabočíte doleva a půjdete cestičkou podél řeky, až dojdete k bývalému evangelickému kostelu. Pak půjdete po hrázi rybníka a na jejím konci doprava přímo ke sborové modlitebně. Cesta trvá asi 20 minut, budete-li mít štěstí, můžete do středu města dojet i autobusem. Z autobusového nádraží je nejlépe cesta Havlíčkovou ulicí.

Vlasti. Vlast byla povinna restituovat jim staleté křivdy. Umožnit jim návrat mělo se stát nejen povinností, ale i věcí svědomí osvobozené vlasti. Věc však nebyla tak jednoduchá. Nejenom proto, že se i v českém národě ozvala řada hlasů proti. Jednak z kruhů klerikálních, z důvodů nábožensko-politických: tyto exulanti po národní stránce pry už dávno splýnuli s cizím prostředím. Jiní zase poukazovali na to, že repatrianti jsou vesměs z chudších vrstev a nebudou přínosem po hospodářské stránce. Byly zde však i těžkosťi praktického rázu. Z těch, kteří byli repatriaci velmi nakloněni, málokdo si uvědomoval nesnáze takového podniku. Po stáletí byli od nás bratři v exilu odloučeni, měli svoji existenci, své rodiny, své soukromé majetky v zahraničí a ve vlasti byli celkem neznámí. Bylo otázku, jak budou české kraje a města přijímat potomky těch, kteří kdysi pro vítu a svědomí opouštěli vlast. Přece však byla krok za krokem repatriace uskutečňována.

Podnět k restituci následků Bílé hory v oblasti exulantské vyšel r. 1919 z Kosmické jednoty, konkrétně od faráře B. Radechovského a z České národní rady, zejména jejího zahraničně politického referenta a znalce krajanské problematiky, dr. Auerhara. Bez těchto dvou institucí by se celá akce nemohla uskutečnit. Repatriaci bylo možno připravit jen jako akci organizovanou a na to by exulanti sami nestačili. Velmi důležitým

činitelem zde byl i Státní pozemkový úřad (SPÚ) jako orgán určený zákonem k provádění pozemkové reformy. Jen v jejím rámci se mohla repatriace uskutečnit. Původně se počítalo s tím, že bude možné provést přesídlení na 20 tisíc lidí. Jen ze Zelova se přihlásilo k repatriaci 800 rodin. Tak měla na příklad ve Fulneku vzniknout nová, kompaktní exulantská obec, tzv. Újezd Komenšého apod. To však byly plány nereálné. Česká národní rada nakonec uznala celou složitost věci a souhlasila proto aspoň se symbolickou reemigrací. Tě se měla zaměřit především na české exulanty v Polsku, jako na objekt z historického, národnostního a náboženského hlediska nejvidentnější.

Kosmická jednota (KJ) jako zmocněnec České národní rady i budoucích reemigrantů zahájila akci tím, že pozvala zástupce zeleovských Cechů ke vzpomínkovým slavnostem třítisátého výročí staroměstských exekucí (21.6.1921) a k odhalení památníku pobělohorských exulantů "Ružového paloučku" u Litomyšle (19.6.1921). Zástupci exulantů při té příležitosti podpsali žádost vládě o souhlas s repatriací, a to symbolicky v téže sni na Pražském hradě, kde před 300 lety byly podepsány krvavé ortely. 27. září 1921 byli zástupci exulantů přijati též prezidentem republiky, který celou reemigrační akci přijal s velkým pochopením. O dva dny později zaslal z Lán v té věci dopis předsedovi KJ, ve kterém píše: "Milý pane doktore Lukle! Mýšlenka repatriace potomků

českých exulantů z Polska, Ukrajiny, Pruského Slezska a vůbec odešad je mi velmi sympatická. Znamená to získat pro republiku přínosky českých rodin, ve kterých žije tradice věrnosti ku vlasti. Jisté by se také dostala zemědělská půda, svěčená tímto rodinám, do rukou povoláníných. Aby se akce zdařila, je třeba, aby byla vedena hodně prakticky. Doufám, že se tak stane. Budu ji sledovat pozorně a rád chci podle sil a možností napomáhat. T.G.Masaryk." Po souhlasu vlády a slibu její podpory byla na základě usnesení SPÚ z 18.5.1922 akce zahájena.

Vláda republiky rozhodla uvolnit ze státních prostředků na reparaci obnos do výše 1 milionu a dalších 150 tisíc Kč na provedení prací s tím spojených. Z této částky bylo vyplaceno pouze 45 tisíc Kč na prokázané výlohy KJ v počáteční akci. Ani v pozdějších zprávách není žádná takováto pomoc kvitována. Podle přehledu SPÚ k 1.1.1928 bylo vytvořeno celkem 103 repatriantských usedlostí, ze kterých žilo 128 rodin. V Zerohnově (zábřežské panství, které patřilo před Bílou horou nejexponovanějšímu evangelickému pánu Ladislavu Velenovi ze Zerohna) 14, ve Vítkovicích 16, v Sulejovicích a Cízkovicích 15, v Štíjejovicích 4, v Encovanech 15, v Suchdole 9, na třech místech na Slovensku 30. To vše bylo dílo Kostnické jednoty.

Vrátme se však do r. 1922 a k událostem, které se nás (Zábřeha na Mor.) týkají nejvíce. V dubnu 1922 dal SPÚ výpověď

osobě hospodářci na Lichtenštejnově velkém dvoře (Zerohnov) a přidělil její pro potomky českých exulantů. První exulantská rodina se nastěhovala už v říjnu 1922, pravděpodobně to byla rodina Viléma Pospíšila, který byl nucen o několik let dříve opustit Polsko a bydlél v Praze. Na zakročení varšavského vyslanecví povolila polská vláda repatriovaným rodinám svobodný návrat s živým i mrtvým inventářem, propustivší je tak blahovonně ze svého státního svazku. Dne 1. ledna 1923 dojel první transport o 19 vagonech, doprovázený úředníkem KJ Kratochvílem, vezoucí 11 rodin repatriovaných ze Zelova, Požďenic, Ignáčova, Malého Zelova a Lodži s živým i mrtvým inventářem do Zábřeha, kde byli repatriováni srdečně uvítáni. Ostatní 3 rodiny z polské části Volyně (z Michalovky) po trapném vyjednávání s polskými dopravními úřady (podle zprávy KJ) dojezdy do Zábřeha až v předvečer slavnostního uvítání 27. ledna 1923. V první skupině byli rodiny Karla Matějky, Jana Jersáka, Josefa Matějky, Karla Jersáka, Karla Jelínka, Karla Harta, Karla Musila, Jana Nevečeřala, Josefa Kedaje, Bedřicha Nováka a Josefa Sláma. Ve druhé skupině byly rodiny Karla Minčínského, Josefa Marka a Juliána Janko. Po příjezdu, přímo na zábřežském nádraží, zazpívali exulanti píseň: "Proč neznám tebe, drahá česká vlasti", jejímž obsahem je touha po vzdálené české zemi. Byly to rušné dny, kdy bylo nutno nejnaučtější ve starých budovách, místnostech

obytných i stájích velkého dvora upravit, a proto bylo slavnostní uvítání odsunuto na dobu příhodnější, to jest na neděli 28. ledna 1923. Tehdy se sjelo do Zábřeha mnoho vzácných hostů, byl zde přítomen jako slavnostní řečník ThDr. Josef Křenek, pozdější synodní senior Ceskokobratrské

círky evangelické, za vládu a SPÚ Dr. Viškovský, za Národní radu českou Dr. Auerhan, zástupci země, kraje, okresu, města, Sokola i jiných korporací. Slavnost se konala v sokolovně v Zábřehu - Krumpachu. Přijeli také bratr farář Prudký z Olomouce, bratr farář Radechovský za KJ, bratři kazatelé Jednoty ceskokobratrské a Jednoty Chelčického a ještě mnozí jiní. Celá slavnost vyzněla v mohutnou manifestaci celého kraje, že pravda a spravedlnost dějinná vždy zvítězí a že smíme vidět metoliko návrat zapadlých vlastenců, nýbrž že tito navrátilci jsou připraveni ujmout se vlády věcí jim vrácených v naší vlasti a že chtějí být spolupracovníky našimi na velkém díle obnovy. Tak se stal den oné slavnosti památkou všem zúčastněným nezapomenutelnou.

Nyní by měly následovat odstavce o tom, jak se v dalších letech repatrianti sžívali s novým domovem. Jak se to vcelku dobře dařilo, i když se přitom museli vyrovnávat s mnoha nesázemi, zvláště hospodářského rázu. Nic nedostali zadarmo, vše museli nakonec sami zaplatit. Pole, staré budovy, které musely být přestavovány i stromy. Některé rodiny se zbavily břemene až

statistického dluhu teprve za druhé světové války. Byly to zřejmě v prvé řadě hospodářské důvody, kvůli kterým se ve třicátých letech pět repatriantských rodin z vlasti vysťahovalo.

Všimněme si na závěr i církevní stránky. V rámci ceskokobratrského evangelického sboru, přesněji kazatelské stanice v Zábřehu, vytvořili zelovští kádr lidé, s nimiž bylo možno při sborové práci (alespoň v první a druhé generaci) vždy počítat. Společensví Zerohnova a v důsledku toho i celý zábřežský sbor se stal již od počátku do značné míry ekumenickým souručenstvím. Nejen proto, že bohoslužby byly navštěvovány členy tří církví (ČCE, Jednota ceskokobratrská, baptisté), ale i proto, že se zde při službě slova pravdělně střídali kazatelé jednotlivých denominací.

Přicházím k závěru. Na známé fotografii navrátilců z 1.1.1923 na bohumínském nádraží je napis: Bílá hora odčiněna. Po pravdě řečeno, Bílá hora jako taková odčiněna nebyla. Přece však repatriace byla jedním z kříčků, které tímto směrem vedly a byly vykonány. Celá akce byla jedním z nejsvětějších bodů našich národních a církevních dějin po 1. světové válce. Pro mnohé další v národě měla veliký dosah uvědomovací a mravní. Patří tedy k tomu dědicví minulosti, za které se nemusíme stydět, ke kterému se můžeme hrdě hlásit a které je nám ovšem i pobídkou k věrnosti, obětavosti i smělému vyznávání v době přítomné.

Další zprávy a informace

Ve své činnosti se i nadále zaměřujeme na projekt nazvaný "Vyhledávání, soustředování a fotokopírování dokumentů z míst, kde žili čeští a moravští pobělohorskí exulanti". Tento tříletý projekt, připravovaný v minulém roce, pokračuje i letos. V rámci projektu pořizujeme fotokopie kronik, matrik a jiných písemných dokumentů o životě našich předků v exilu.

Na základě přihlášky do konkurzu vypsaného Ministerstvem kultury ČR projektem nazvaným "Shromáždění, vydání a zhodnocení autentických vzpomínek na návrat z pobělohorského exilu a první léta v Zemi otců" jsme získali pro tuto činnost menší finanční podporu. Shromáždíme proto i nadále dokumenty zaměřené právě na vzpomínky účastníků návratu. Děkujeme vám všem, kteří jste nám již své vzpomínky zaslali. Naš dík tak patří mj. V. Jirmanovi, M. Pospíšilovi, J. Pospíšilovi, M. Šmídovi, V. Hovorkovi, J. Holému, D. Krivskému, O. Rejchrtovi a dalším. Nadále vítáme při shromažďování vzpomínek především vaši iniciativu. Pokud o někom, kdo ještě může autentické vzpomínky připravit, víte, dejte nám vědět.

Informace o aktivitách našeho sdružení přináší několikrát ročně Rádio Evropa 2 Diana, a to v rámci své víkendové rubriky "Stane se". Stanice vysílá z Karlových Varů v pásmu VKV na

kmiočtu 93,8 MHz.

Jak jsme již jedenkrát oznámili, Ing. A. Dřbal dokončil přípravu kroniky Bohemky (česká osada s evangelickým českým sborem na Ukrajině). I nadále nám můžete na adresu sdružení sdělit svůj zájem o tuto nevěstní publikaci, abychom mohli dohře stanovit její náklad.

Začátkem tohoto roku naše sdružení významným způsobem finančně přispělo na vydání fotokopii zpěvníku Harfa sionská pro potřeby právě evangelického sboru v Bohemce na Ukrajině.

Rozhodně tedy nezapomňte:

V sobotu 22. srpna 1998 přijet do Záběha na Moravě na naši konferenci a vahnou hromadu. Není nutné se přihlašovat předem, pouze v případě, že budete potřebovat nocleh, obraťte se s důvěrou na adresu sboru uvedenou na pozvánce ve střední části tohoto věstníku.

Přihlásit se do Černošína na zájezd do Zelova připravovaný na 4. až 6. září 1998. Termín přihlášek je do 10.7.98.

Na to, že i nadále shromažďujeme vzpomínky členů sdružení a rodokmenů podle jejich pamětníků. Vzpomínky nemusí být jen v písemné formě, uvítáme i magnetofonové záznamy. Shromážděné podklady se pokusíme utřít a vydat, aby byly k dispozici dalším zájemcům.

Pokračujeme také ve shromažďování materiálů pro budovaný archiv v Zelově. Zájem máme především o dobové fotografie Zelova a okolí. Pokud nějaké máte a můžete je zapůjčit (do muzea bychom z nich pořídili zveřejněnou kopie), zašlete je laskavě na adresu br. Vlastimila Pospíšila, Kozí 12, 602 00 Brno. Dále bychom rádi do budovaného muzea shromáždili různé předměty (obrázky, kroje, nářadí, nádoby, nábytek apod.), vše, co souviselo s životem našich předků v exilu. Můžete-li nějakým vhodným exponátem přispět, obraťte se rovněž na br. V. Pospíšila, který tuto záležitost za výběr sdružení blíže sleduje a opatruje.

Prakticky již tradiční informace

Dosud ještě máme k dispozici několik výtisků sborníků ze 2. sjezdu Návrat do země otců, který se konal v září 1996 v Praze. Jedná se o velice dobrou publikaci, kterou dostanete za režijní cenu (20 Kč + poštovné). Objednávky zasílejte na naši adresu.

Zájemcům o členství v našem sdružení sdělujeme, že jeho podmínkou není osobní "přítušnost" k exilu resp. návratu, ale do svých řad zveme i "sympatizanty" zájmoví se o naši činnost. K přihlášení se za člena sdružení stačí sdělit na adresu sdružení jméno a příjmení, datum narození, bydliště, příp. církevní příslušnost (sbor) a vztah k pobělohorskému exilu (např. účastník návratu,

odkud, potomek, příbuzný, sympatizant apod.). Z každé přihlášky máme radost. Nové přihlášeným členům zasíláme jako odpověď poslední informační věstník.

Členské příspěvky sdružení EXULANTI jsou dobrovolné, zasílat je můžete složenkou nebo přes účet, a to na adresu: Česká spořitelna a.s., Lotžská 598, Praha 8, č. účtu: 2045154-088/0800. Zájemcům můžeme zaslat složenku s uvedeným číslem účtu sdružení, složenku však do věstníku automaticky úmyslně nevkládáme. Všem Vám, kteří jste na činnosti sdružení přispěli, upřímně děkujeme.

Věstník opět pošleme všem členům sdružení, do sboru v Zelově, do Bohemky i na jiná místa v zahraničí a dále vždy několik výtisků i do sborů ČCE a BJB s větším počtem účastníků návratu a jejich potomků. Je však i na Vás, abyste kontaktovali další možné zájemce, informovali je o činnosti sdružení a pozvali je k účasti na naší činnosti. Je nám líto, že pravidelně se nám dva až tři věstníky vrací s poznámkou, že adresát zemišel nebo na uvedenou adresu již nebydlí.

Již avizovanou knihu Dr. Jana Fialy nazvanou Hrozná doba protireformace, která je studií o nejnázornějších aspektech rekatolizace českých zemí v 17. století, si můžete objednat ve Vydavatelství EMAN, Herspice 117, 684 01 p. Slavkov. Její cena (bez poštovného) je 95,- Kč.

Závěrem

uvádíme několik výňatků ze vzpomínek br. J. Pospíšila, které byly připraveny ve Vítkovicích v květnu roku 1950.

Bratři a sestry, buďte dnes ke cí a chvále našich otců a matek vzpomenu našeho návratu do vlasti před dvaceti pěti lety. Oni to byli, kteří nás přivedli na tato místa a všechnu starost spojenou se stěhováním nesli na svých bedrech. My, navrátilví se do vlasti, mohli jsme tenkrát před 25 lety odjet z tehdejšího Polska a zařít si v Československu libovolně svou existenci. V republice bylo tehdy mnoho možností a noviny byly plné různých nabídek, avšak hlavním přáním a touhou našich otců bylo něco jiného. Jejich přáním bylo vrátit se do vlasti hromadně a tvořit sbory věřících, jak tomu bylo kdysi.

Když k nám do Zelova a na Volný roku 1918 doletěla zpráva o osvobození Českých zemí, jmu- lo to srdci všech exulantů, ať byli kdokoliv. V kostelích a šromážděních mluvili kazatelé o návratu a o proroctví velkého exulanta bratra J. A. Komenského. Potom když byl navázán styk s Kostnic- kou jednotou v Praze, kde v té době působil dlouholetý pracovník mezi exulanty v Zelově a okolí, br. farář B. Radechovský, posílali přihlaškvy k návratu hromadně celé osady. Avšak brzy se ukázalo, že všichni se nebudou moci vrátit. V Československu nebylo dost vel- kých celků půdy, kde by se mohli usídlit zemědělci, nebylo dost práce pro dělníky a i s živnostníky

byl problém. Návrat se tedy poda- řil jen několika šťastnějším. Exu- lanté poznali důsledky třístaletého vyhnanství, poznali, co to zneme- ná, jsou-li přetřhány všechny kořeny, a že tu nestačí jen o návratu snít, když nenačázíš misťečka, kde by ses uchýlil. Po mnohá léta byly mezi exulanty vřity představy o slavném návra- tu, že tak jak otcové s bolestí a v slzách lfbali zemi, když se s ní loučili, tak že se budou hromadně vracet synové a lfbat zemi se slzou radosti v oku. Ukázalo se však, že i těch pár, co se mohli vrátit, museli svůj návrat draze zaplatit. Bylo mnoho překážek, které tenkrát před dvacetipěti lety bylo nutno zdolávat.

My vítkovíciť jsme měli již v roce 1924 osídlit obec Sukolom u Uničova. Avšak Sukolom byl posléze přidělen legionářům a my jsme se mohli do Vítkovic přis- těňovat až v r. 1925. Bylo to 9. dubna na Velký pátek v ranních hodinách v Censtochové před Pol- sko-Ceskoslovenskými hranicemi, kam jsme se šli z různých nádraží v Polsku: z Lasku, Ložže, Rovna, Iváčkova. Přivítali jsme se a seznamovali navzájem. Pak se náš sceletý vlak hnul k hranicím. Čím více jsme se k nim blížili, tím větší vzrušení jsme cítili, neboť setkání s vyrouzenou vlastní bylo v našich myslech něčím neobyčejným. Upravili jsme ještě své zevnějšky a již jsme vjeři do Českých Petrovic u Bohumína. Vzrušení bylo veliké, zvláště když vlak před stanicí zpomaloval jízdu. Divali jsme se dopředu, uvidíme-li někoho, kdo nám

přichází naproti. K tomu účelu jsme měli nacvičeny sborové písně čyřhlasně a bratři, kteří za nás měli promluvit, zápasili s třemou, která jim až svírala hrdlo. Nálada byla povznášeřící a kdo se dovede včítit do mysli lfbí tak toužebně něco očekávajících, to jistě pocho- pí. Pro nás to byl historický okamžik. Nedovedli jsme si představit, že bychom vjeři do vlasti jen tak bez povšimnutí. Cítili jsme, že tu musí být nějaký obřad, ale nebyl. Přišli jen někteří přibuzní rodin s námi přijíždě- jících, kteří už v CSR byli dříve. K vlaku přišel statný přednosta s několika železničáři a jeden čelník, za chvíli celnicí. Každý z příšlých měl jiný zájem, tak jak to jejich služba vyžadovala. Jen čet- ník ve žlutých leských holnkách se stále usmíval. To bylo vše. A tak v klidu, bez jakékoli zvláš- nosti jsme jeli dál. Když jsme tak jeli, maličký hošiček Dušků se ptal: "Maminko, kdy už budeme v těch Cechách?" I on myslal, že se musí stát něco zvláštního, že vjedeme do jiného světa.

Přesto jsme měli otevřené uši i oči, abychom zachytili několik prvních dojmů a abychom se rychle vpravili do nové situace a vytěžili z ní vše, co se dá. Uvolnění a radost ze skutečnosti, že jsme v Československu se dos- tavila sama sebou, i když mnozí z nás ještě neseoustupili z vozu na svobodnou půdu, aby na ní ales- poň chvíli postáli. Kde jen byla příležitost, navazovali jsme s každým rozhovor a vyzvídali o poměrech. Naše dojmy se tedy střídaly podle toho, s kým jsme

mluvili. V Bohumně jsme se dali do povídání se železničářem, kte- rý neschvaloval naše přistěhování a všechno haněl, republiku a její vládu, včetně prezidenta Masary- ka. Sloužil u dráhy již za Rakon- ska a chvíli tehdejší poměry. Za republiky byl prý přeložen na hor- ší místo s menším platem. Prati jsme se, jaký má plat a co se zaň dá pořít. Vyjmenoval nám věci, které jsme snad tehdy ani neznali. To vše, když si chce koupit, nezbuďe mu prý na rum, divadlo či kino atd.

V Olomouci jsme se také setkali s některými bratry, kteří přijeli do CSR již před časem a přišli teď svým rodinám naproti. Bylo nám hned veselěji. Než jsme však dojeli do Šumperka, zamou- til nás jeden občan z Postřelkova, kde jsme zastavili před nádražím. Přišel k nám sedlák, který neda- leko trati zaorával křavkami "jabka" jak říkáj na Moravě bramborům. Hned na nás spustil, láteril proč sem jedeme, že bez- toho je tu těsno a my že jim jen přicházíme brát půdu. Konečně jsme přijeli do poslední stanice v Šumperku. Tam jsme teprve poz- nali, jak je v republice těsno. Othadli jsme to již podle plakátů a reklam, které byly všude na zdech a pletech: byly německé. Byli kde češky nápis, byl malý jako dlaň a bud byl poškozzen nebo byl ušpiněn blátem. I na nádraží budově byl k velikému "Mährisch Schönberg" ještě z rakonské éry připsán, jen jakoby přilepen, krčící se nápis "Šumperk".

Praha, červen 1998